

ULUSLARARASI BAKALORYA PROGRAMI
TÜRKÇE A DERSİ UZUN TEZİ

BAK HELE

Ders: Türkçe A, Kategori 1

Sözcük Sayısı: 3635

Araştırma Sorusu: Sezgin Kaymaz'ın *Bakele* adlı yapıtında toplumsal yapı içinde aile ilişkileri figürler üzerinden hangi yönleriyle ele alınmıştır?

İÇİNDEKİLER

1.GİRİŞ.....	3
2. YAPICI AİLE TİPLERİ.....	5
2.1 KARI-KOCA İLİŞKİLERİ.....	5
2.2 EBEVEYN-ÇOCUK İLİŞKİLERİ	8
3. YIKICI AİLE TİPLERİ	12
3.1 KARI-KOCA İLİŞKİLERİ.....	12
3.1 EBEVEYN-ÇOCUK İLİŞKİLERİ	14
4. SONUÇ.....	17
5. KAYNAKÇA	19

1.GİRİŞ

İnsanlık tarihinden beri varlığını devam ettiren aile, en geniş tanımıyla akrabalık bağlarıyla birbirlerine bağlı olan ve yetişkinlerin çocuklara bakmakla yükümlü olduğu bireyler topluluğudur. Akrabalık bağları, kan bağıyla kurulabileceği gibi evlilik yoluyla da oluşturulabilmektedir. İnsanlığın çağlar boyu değişimlere uğramasıyla beraber toplumların yaşayışları da değişmekte, modern dünyada kendilerini aile olarak var etmektedirler.

Modern dünyada aile yapısı iki şekilde incelenebilmektedir: geniş aileler ve çekirdek aileler. Çekirdek aile; anne, baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan, toplumun en küçük kurumudur. Geniş aile ise çekirdek ailelerin genellikle tek taraflı (anne veya baba taraflı) birleşimleridir. Holistik (bütüncül) anlayış ışığında toplumu var eden yapılar uyumlu bir biçimde hareket ederlerse toplum o derecede dengeli olmaktadır.¹

Türk toplumu geleneklerine bağlı, yaşayışını örf ve âdetler çerçevesinde şekillendiren bir toplumdur. Kültür öğelerinin birleştirici özelliğinin hâkim olduğu bu toplumda bireyler, gelenek ve göreneklerin nesilden nesile aktarılmasını amaçlamaktadırlar. Türk kültürü için önemli olan aile, gelenek ve göreneklerin uygulanışının birincil ve en somut örneklerinin saf bir biçimde görüldüğü yapılardır. Kültürün birleştirici etkilerinin yanı sıra ayrılıklara neden olan etkileri de aile yapılarında rahatlıkla gözlemlenebilmektedir. Aile; gerek bütün, gerekse barındırdığı fertlerin ilişkileri bakımından içinde bulunduğu kültürün yansıtıcısı niteliğindedir.

Cumhuriyet öncesi Türk toplumunda kendini gösteren aile yapısı ataerkil, geleneksel, geniş aile yapılarıydı. Mecelle Kanunu'na Osmanlı Aile Hukuku erkeğin çok eşli evlilikler

¹ Eyce, Berrin. *Tarihten Günümüze Türk Aile Yapısı*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi, s. 223-244. 2014.

yapmasına olanak sağlamaktaydı. Kadın toplumsal, siyasi ve ekonomik anlamda dışlanan bir fert iken erkek ailenin başı olarak tanımlanmaktaydı. Cumhuriyet'in ilk yıllarında değiştirilmesi amaçlanan temel yapılardan birisi aile yapıları olmuştur.²

Sezgin Kaymaz'ın *Bakele* adlı eserinde Türk kültür ve geleneklerinin bireyler üzerindeki etkileri otuz dört öyküde işlenmiştir. Bu tezde aile yapılarını ön plana çıkaran sekiz öykü üzerinden analiz yapılacaktır. Öykülerin çoğunda, toplumun aksayan ve sağlam yönleri aile yapıları üzerinden aktarılmaktadır. Dolayısıyla *Bakele* adlı eseriyle Sezgin Kaymaz, Türk edebiyatında aile yapılanmalarını işleyen Firuzan ve Erendiz Atasü gibi isimlerin yanında yerini bulmaktadır.

Eserde kurgulanan aile tiplerini fertler arasındaki ilişkilerin saygı, sevgi ve güven temelli olması yönünden yapıcı; ezen-ezilen ilişkisinin hâkim olduğu, eşitsizlik odaklı, saygı ve sevgi izleklerinden yoksun olması yönündense yıkıcı olarak sınıflandırılabiliriz. Yapıtta, karakter betimlemelerinde düşünce akıcılığını sağlamak için iç monolog ve diyalog tekniklerine yer verilmektedir. Kültür öğelerinin belirtilen aile tiplerindeki hâkimiyetinin de işlendiği öykülerde karşılaştırmalardan sıkça yararlanılmaktadır. Dil sade, gündelik ve akıcı olarak tercih edilmektedir.

Bu tezin amacı, Sezgin Kaymaz'ın *Bakele* adlı öykü kitabında çeşitlendirilen aile yapılarını, toplumsal yapı içerisinde fertlerin ilişkileri üzerinden incelemektir. Toplumu oluşturan bu yapılara, eserde farklı özelliklerde rastlanmaktadır. Dolayısıyla bu tezde anlatımı düzenli kılmak amacıyla aile yapıları sınıflandırılmaktadır.

² Zafer, Ayşenur. Cumhuriyet ile Birlikte Gelişen Türk Aile Yapısı ve Kadının Durumu. U.Ü Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi. Sayı:24, 2014.

2. YAPICI AİLE TİPLERİ

Fertler arasındaki ilişkiler sevgi, saygı ve güven temelli; fertler birbirlerine bağlı ve sadık ise aileleri yapıcı olarak nitelendirilebiliriz. *Bakele* adlı eserde Sezgin Kaymaz aile yapısını alışlagelmiş aile tanımlarının dışına çıkararak ele almaktadır. Böylelikle aile yapılarına anne, baba ve çocuğun dışında komşular ve dış çevre de dâhil edilmektedir.

2.1 KARI-KOCA İLİŞKİLERİ

Eserde, bu tür ailelerin kurgusunda sadakat ve sevgi izleklerinden yararlanılırken dış faktörlerin yarattığı olumsuz koşullara rağmen birbirlerine kenetlendiklerine ve ilişkilerinin sevgi temelli olduğuna da değinilmektedir. Yapıcı özellikler gösteren karı-koca ilişkilerinin irdelendiği öyküler *Bakele* ve *Hasibe*'dir.

Sezgin Kaymaz, öykülerinde yer verdiği karı-koca ilişkilerini aile yaşantısının doğrudan aktarımı için bir aracı olarak kurgulamaktadır. Eserde bireylere toplum tarafından verilen rol eleştirilmektedir. Yapıcı ailelerdeki karı-koca figürleri bu normlara direnmektedir. Eserde yapıcı ve yıkıcı aile tipleri beraber işlenmekte, karşılaştırmalardan yararlanılmaktadır. Böylelikle yıkıcı ilişkilerin aksayan tarafları üstü kapalı bir biçimde eleştirilerek ideal karı-koca ilişkisi kurgulanmaktadır.

Yapıcı karı-koca ilişkilerinin gözlemlendiği birinci öykü, esere adını veren *Bakele* adlı öyküdür. Öyküde anlatıcı kahramanın dedesinin, babaannesine karşı yumuşak ve şefkatli tutumu konu edilmektedir. Öykünün çocuk bakış açısıyla aktarılması duyguları yoğunlaştırmakta, okuyucunun empati duygusunu güçlendirmektedir. Öyküde çift arasındaki etkileşimi sağlamlaştırmak için diyalog tekniğinden yararlanılmaktadır. Dedenin, karısına

“aşkım”, “ömrümün vâri”, “gözümün nûrû”, “kalbim”, “ışığım”, “bir tanem”, “her şeyim” anlamına gelen “Bakele” diye seslenmesiyle Türkçe’nin zenginliğine vurgu yapılmaktadır. Yazar, yaşlı çift üzerinden ideal karı-koca ilişkilerini kurgularken anlatıcı kahramanın anne ve babasının sağlıklı ilişkilerine de değinmekte, her iki ilişkiyi karşılaştırmaktadır. Sevgi duygusunun hâkim olduğu eserde, insan zihninde olumlu çağrışımlar yapan sözcükler tercih edilmektedir. Bu bağlamda yazar yapıcı aile ilişkilerinin ortak özellikleri olan sevgi, saygı ve merhamet duygularını da ön plana çıkarmaktadır. Aynı zamanda *Bakele* adlı öyküde yaşlı çiftlerin daha “gelenekçi” kabul edilmelerine rağmen “modern” çiftlere göre birbirlerine daha çok sevgi ve saygı gösterdikleri ortaya çıkarılmaktadır.

“ Dedem, babamın anneme davrandığından daha iyi davranırdı Bakele’ye.

‘Sen yorulma, ineği ben sağırım.’

Gider sağardı.

‘Su vereyim mi Bakele?’

Verirdi.

Bazı geceler çok soğuk oluyordu yayla. ‘Dur Bakele...’ derdi Bakele’nin elindeki odunları alıp. ‘Sobayı ben yakarım.’

Yakardı.” (Kaymaz,9)

Karı-koca figürlerinin arasındaki ilişki ailenin bütünü hakkında bilgi verir. Bu ilişkilerin yapıcılığı ailenin de yapıcı nitelik taşımasını sağlar. Günlük hayatta benzer konulara rastlanabilecek düzeydeki öyküler işlenirken tekdüzeliğe düşülmemiştir. Bunun yanı sıra, öyküde Bakele ile dede şiveli konuşan karakterler olarak tercih edilmiştir. Böylelikle yaşlı insanların değer yargıları ve yaşayış biçimlerinin de üzerinde durulmuştur. Eserde bazı karı-koca ilişkilerinin yapıcı nitelik taşımasının bir diğer sebebi ise dış faktörlere bağlanmaktadır.

Türk kültürünün birleştirici öğelerine yer verilerek, bu öğelerin evlilik üzerindeki olumlu etkileri ön plana çıkarılmaktadır.

Yapıcı karı-koca ilişkileri etrafında şekillenen öykülerden birisi de *Hasibe*'dir. Öyküde hem anlatıcı kahraman ve karısının hem de kendisiyle ilgili problemler yaşayan diğer komşuların çözüm için Hasibe'ye gitmeleri konu edilmektedir. Ayrıca Hasibe'nin betimlenmesiyle karaktere gerçeklik kazandırılmaktadır. Böylece Türk kültürünün ayrılmaz bir parçası olan komşuluk ilişkileri okuyucuya sunulmaktadır. Anlatıcı kahraman ve karısının yaşadığı problemler, Hasibe adlı komşularının yardımıyla çözülmektedir.

“O devam etti: ‘Birinin kapıyı vurup çıkması için içerde bir kalan, biri çekip gidiyorsa bir gönderen lâzım.’ Fincanımı uzattı. Lan? Ne diyor bu kadın? Başladım kendimle hesaplaşmaya. Dalmışım, dolmuşum; dokunsan ağlarım. Pat, geldi bizimki. Kafamı fincana gömdüm hemen. ‘Hoş geldiüüü.’ Çoraplarımın üstünden ayak parmaklarımı avuçladım, sıktım. ‘Yahu...’ dedim yere bakarken, ‘... biz eşeğiz be Hülya...’ Hülya gelip yanıma oturdu, bir omuz attı, kahvemi döktürdü. ‘Sensin eşek.’ dedi. ‘Benim vallaha.’ Bir daha hiç kavga edemedik.”(Kaymaz,89)

Öyküde Hasibe karakterinin sorun çözen, küsleri barıştıran, nasihat veren bir karakter olarak kurgulanması, başta komşuluk olmak üzere Türk kültür öğelerinin birleştirici özelliklerini sembolize etmektedir. Odak figürün bakış açısıyla Hasibe, iç monolog tekniğiyle yansıtılmıştır. Öte yandan, argo kalıplara yer verilmesi öyküdeki samimi atmosferi sağlamlaştırmaktadır. Öykünün sonunda anlatıcı kahraman ve eşinin sorunlarının çözülmesi yapıcı aile tiplerindeki karı-koca ilişkilerinin hoşgörü ve saygı üzerine kurulduğuna vurgu yapmaktadır.

Hasibe karakterinin misafirlere köpüklü kahve ikram etmesi sıkça rastlanan bir kültür ögesi olduğundan sembolleştirilmekte, Türk kültüründeki misafirperverliği ortaya

koymaktadır. *Hasibe* adlı öyküde de eserin genelindeki öyküler gibi birinci tekil şahıs anlatımı ve diyalog tekniğinden yararlanılmış, karı-koca arasındaki etkileşim daha anlaşılır kılınmıştır.

2.2 EBEVEYN-ÇOCUK İLİŞKİLERİ

Öykülerde anlatıcı kahraman olarak seçilen çocuk figürü Kaymaz'ın kurguladığı ailenin ve ilişkilerin en saf aktarıcısıdır. Türk kültürünün samimi ve gündelik bir dille anlatıldığı eserde, toplumun aksayan yönleri çocuk anlatımıyla aktarılmaktadır. Ebeveyn-çocuk ilişkisinin yapıcı özelliklerinin incelendiği öyküler *Doğum Günüm Kutlu Oldu, İt Gibi Hırlayarak Dolaşırsan, 10 Mart 2050 Perşembe*'dir.

Yazar kurguladığı yapıcı aile tiplerinin ortak özellikleri olan saygı, sevgi, huzur, şefkat ve hoşgörü izleklerini ebeveyn-çocuk ilişkilerinde de hâkim kılmaktadır. Bu bağlamda ilişkilerin sağlıklı yürütülmesi en çok dış çevrenin etkisine bağlanmaktadır. Komşuluk, yardımlaşma ve dostluk gibi izlekleri çoğu öyküsünde işleyen Kaymaz, bu izleklerin aile yapılanmasındaki yerini de işlemektedir.

Eserde dış faktörlerin olumlu etkilerinin ebeveyn-çocuk ilişkisindeki yeri üzerinde durulduğu öykülerden birisi de *Doğum Günüm Kutlu Oldu* adlı öyküdür. Öyküde doğum gününü maddi imkânsızlıklar nedeniyle kutlayamayan sekiz yaşındaki anlatıcı kahramanın, annesine ısrarı üzerine komşuların ve tanıdıkların yardımıyla unutulmaz bir doğum günü kutlaması, böylece annesiyle arasındaki buzların çözülmesi işlenmektedir. Öyküde Metin Abi'nin doğum günü pastasını parasız yaptırması, Aysel Teyzegil'in masa getirmeleri ve Astsubay amcanın fotoğraf çekmesi yardımlaşmanın önemini vurgulamaktadır. Öyküde anlatımı güçlendirmek için deyim ve atasözlerine yer verilmektedir. Soba ve makinedeki sekiz pozluk film gibi semboller hem öyküdeki zaman hem de ailenin maddi durumu hakkında bilgi vermektedir.

“‘ Ay Allah ’ım..’ dedi iç çekerek; küçüldü artık gözleri. ‘Tamam. Ağlama. Bakarız bir çaresinde.’ Hemen güldüm. Beyaz dikdörtgen şeklinde bir pastaydı. Metin Abi’nin babası yaptırmış parasız. Üstünde de sekiz mum var. Sekiz ayrı renk. Nasıl uçuyorum. Sınıfın yarısı bizim evde. İğne atsak yere düşmez; sarı renk bir kazak almış bana Sabiș, öğretmenimiz bile gelmiş, havam bin beş yüz. Aysel Tezyegilin çapraz ayaklı açılır kapanır masasını almışız ödünç, Şükran Teyze’nin astsubay kocası bir arkadaşından fotoğraf makinesi bulmuş. Her şeyimiz var.”(Kaymaz,77)

Türk kültüründeki komşuluk ilişkileriyle aile yapısını harmanlayan Sezgin Kaymaz, alışlagelen aile tanımını genişletmektedir. Yazar; yakın çevreyle olan iletişimi doğrudan aktarmak amacıyla diyalog tekniğinden yararlanmakta, şiveli bir dil tercih etmektedir. Bu bağlamda komşular ebeveyn ve çocuklardan oluşan aile yapılarına dâhil edilmekte, öykü yardımlaşma izleği üzerinden işlenmektedir. Başta ekonomik sıkıntılar olmak üzere her sorunda yakın çevrenin müdahale etmesi ebeveynlerin çocukların isteklerini gerçekleştirmelerini olanaklı kılar. Ayrıca öyküde odak figürün annesi Sabiș, ekonomik problemlerle başa çıkmaya çalışırken çocuklarına yeteri kadar ilgi gösterememektedir. Bu durumda komşulardan yardım alarak problemleri çözmektedir. Böylece Türk kültüründeki yardımlaşmanın önemi vurgulanırken bu yardımlaşmaların ebeveyn-çocuk ilişkilerindeki yapıcı etkilerine değinilmektedir.

Toplumun aile yapılanmasındaki birleştirici etkisinin yanı sıra genişleyen aile tanımının ebeveyn-çocuk ilişkisine olumsuz etkileri Sezgin Kaymaz’ın öykülerinde eleştirilmektedir. *İt Gibi Hırlayarak Dolaşırsa* adlı öykü bu bağlamda değerlendirilmektedir. Öyküde odak figür, yaşlı olduğu için babasından utanmaktadır. Bu nedenle babasını arkadaşlarından gizlemektedir. Bu olay, duygu durumunu vurgulamak amacıyla aşağılayıcı bir üslup ve iç monolog tekniğiyle ortaya konmaktadır. Öykünün gelişme bölümünde anlatıcı kahramanın okuldaki kavgadan babası tarafından kurtarılmasıyla baba-oğul dinamikleri

yeniden yapılanmaktadır. Bu olaydaki tutumundan pişman olan ve babasıyla ilişkisini sağlam temeller üzerine yeniden kurmaya çalışan anlatıcı kahramanın yaşadığı pişmanlık ortaya konmaktadır. Bu bağlamda öyküdeki ebeveyn-çocuk ilişkisinin hem yıkıcı hem de yapıcı aile tiplerinin özelliklerini barındırıyor olması anlatımı güçlendirmektedir. Yapıcı ve yıkıcı ilişkiler karşılaştırılırken yıkıcı ilişkilerin dışı bağlılığı eleştirilmektedir.

“Açtım gözümü, baktım babam elindeki kulağı Katır’ın önlük cebine sokuyor. Ulan, bir gururlandım. ‘Babaa!’ diye ciyak ciyak bağırdım, bütün arkadaşlarım babamın babam olduğunu duysun da bana imrensin diye. ‘Katır bu işte! Bizi hep dövüyor.’ Babam bana göz kırptı, Katır’ın kalan tek kulağına yapışıp ‘Gel bakalım içdiş eşek!’ dedi buna. ‘Seni ringlerde de görmek isteriz.’ Katır ‘Anam anam!’ diye diye gitti babacığımın arkasından. Canım babam benim yaa, canım yaa!” (Kaymaz,45)

Yapıcı aile tipleri toplumsal normlar altında ezilmemektedir. Böylece aile fertleri arasındaki ilişkiler güçlenmekte, birbirlerine kenetlenmeleri kolaylaşmaktadır. Anlatıcı kahraman seçilen çocuk figürünün, akranlarından etkilenişi ve çeşitli kalıplara uyma isteği işlenmektedir. Fakat bu durum zamanla kalıpların dışına çıkma mücadelesine dönüşmektedir.

Öykülerde Türk toplumunun her kesimini yansıtacak karakterler kurgulanmaktadır. Farklı hayatları sembolize eden bu karakterlerin birçoğunun yaşantılarının Türk gelenek ve görenekleri etrafında şekillenmesi, kültürün toplumdaki yerini vurgulamaktadır. Bu nedenle örf ve adetlerin nesilden nesile korunarak aktarılması, eserde sıkça vurgulanan bir izlek haline gelmektedir. Gelenek ve göreneklerin doğru bir biçimde aktarılması, öykülerde ebeveyn-çocuk ilişkilerinin sağlam temeller üzerine kurulmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Yapıcı ailelerdeki ebeveyn-çocuk ilişkisinin izlerinin görüldüğü bir diğer örnek ise *10 Mart 2050, Perşembe* adlı öyküdür. Anlatıcı kahraman ile annesi arasındaki sıcak ilişkinin konu

edildiği öyküde, verici ve anaç bir anne figürü yaratılmaktadır. Böylece ebeveyn-çocuk ilişkisinde ebeveynin yol göstericiliği vurgulanmaktadır. Öykü, anlatıcı kahramanın kapısının yaşlı ve çaresiz bir adam tarafından çalınmasıyla başlamaktadır. Bu durumdan korkan anlatıcı kahraman annesinden yardım istemektedir. Annenin yaşlı adamı içeri alarak ona çorba vermesi ve çocuğunu bu konuda duyarlı hale getirme çabası işlenmektedir. Anne figürünün, gelen yaşlı adamın Hızır Aleyhisselâm olduğuna inanması Türk kültüründeki inançlara vurgu yapmaktadır. Ayrıca yardıma muhtaç insanlara yardım edilmesi, evin kapısının açılması da Türk kültüründeki yardımlaşmayı ve misafirperverliği öne çıkarmaktadır. Öyküde annenin oğluna belli başlı kültür öğelerini anlatmasında hem karakter kurguları hem de sözcük seçimleriyle sıcak ve sevecen bir atmosfer yaratılmaktadır. Dolayısıyla bir ilişkinin yapıcı nitelikler taşıyabilmesi için şefkatin önemine vurgu yapılmaktadır. Yapıcı aile tiplerinde ebeveyn-çocuk ilişkileri öğretmen-öğrenci bağlamında ele alınmaktadır. Ebeveyn ve çocuk arasındaki bu etkileşim öyküleştirilirken okuyucunun öğrenim sürecine tanık olması sağlanmakta, bu nedenle diyalog tekniği kullanılmaktadır.

“ Annem, ‘Karnı açmış, bize düşmüş yolu. Ne güzel.’ dedi adamı doyurup yolcu ettikten sonra ‘Niye korktun o kadar? İhtiyar bir adam işte oğlum. Ne var korkacak?’

‘ Korkmadım ki.’ Dedim.

‘ Bakma.’ dedi. ‘Gör.’

‘Nası yaa?’ dedim.

‘Bakmak başka, görmek başka.’ dedi. ‘Ben ne gördüm o adamcağızda bil?’

‘Ne gördün?’

‘Hızır Aleyhisselâm.’

'Ya git yaa.' dedim. Olaya daha bilimsel yaklaşıyordum. 'Hızır öyle olmaz bi kere.'

Güldü.

'Nasıl olur?'

'Beyaz sakallu, beyaz entarilii, nur yüzlüüü.' “ (Kaymaz,153)

Öyküde örf ve adetlerin aktarılması da aile içi ilişkileri güçlendirmektedir. Kaymaz, çocukların hayatlarındaki ilk öğretmenlerinin ebeveynleri olmasındaki önemi şefkatli bir tonla işlemekte, öyküdeki anne figürünün çocuğu üzerindeki önemli etkilerini bilinç akışı tekniğiyle vurgulamaktadır.

3. YIKICI AİLE TİPLERİ

Fertleri arasında herhangi bir bağlılık olmayan, sevgi ve saygı duygularından yoksun, sorun çözmekten çok sorun yaratan aile tiplerini yıkıcı olarak nitelendirebiliriz. Eserde yıkıcı aile tipleri yapıcı aile tiplerine karşıt olacak şekilde kurgulanmaktadır. Bu tür aile tipleri üzerinden toplumdaki aksaklıklar eleştirilirken aynı zamanda yıkıcı ailelerin oluşumu da toplumun aksaklıklarına bağlanmakta, bir döngü yaratılmaktadır.

3.1 KARI-KOCA İLİŞKİLERİ

Eserde kurgulanan yıkıcı ailelerde eşitsizlik izleği karı-koca ilişkisi üzerinden işlenmektedir. Karı-koca ilişkilerinin yıkıcı nitelikler gösterdiği öyküler *Kadın Gibi* ve *Bakele*'dir. Kaymaz, bu öykülerinde Türk kültüründeki kadına, erkeğe ve evliliğe yüklenen görevler ve toplumsal normlardaki aksaklıkların aileye olumsuz etkilerini işlemektedir.

Kadın Gibi, toplumun aile fertlerine yüklediği rollerin ilişkilere etkilerinin net bir biçimde yansıtıldığı öykülerden birisidir. Öyküde ekonomik anlamda birbirinden farklı iki aile tipi kurgulanırken karı-koca ilişkilerindeki farklılıklar da karşılaştırılmaktadır. Aile dostu olan Tahir, anlatıcı kahramanın aksine zengin bir hayat sürmektedir. Tahir’i evlerinde misafir ederek ondan borç istemeye çalışan anlatıcı kahramanın içinde bulunduğu çaresizliğe vurgu yapılmak için iç monolog tekniğinden yararlanılmaktadır. Tahir’in karısı Behiye karakteri, kocası ve ona atfedilen roller tarafından ezilen bir kadın figürü olarak kurgulanmaktadır. Ayrıca anlatıcı kahramanın karısı Hülya karakteri ise toplumun kadın figürüne yüklediği rollere karşı çıkan ve kendisini kocasına ezdirmeyen bir kadın figürü olarak kurgulanmaktadır. Bu bağlamda, toplumdaki zıt kadın figürleri yaratılmakta ve anlatımı güçlendirmek amacıyla bu figürler üzerinden karşılaştırmalar yapılmaktadır. Hülya ile Behiye arasındaki çatışmalarda duyguyu yoğunlaştırmak için argolu ifadeler tercih edilmektedir.

“Behiye gene ezik, gene kavruk, gene tepeden tırnağa burma bilezik, ama Hülya iyi davranıyor Allah’tan. Bir güler yüzlü, bir hoşsohbet, aklın durur. Tahir’in boktan esprilerine heh heh vokalleri falan, söyleşip gülüşüyoruz. ‘Ben mutfaktayım’ deyip kalktı sonunda. Tahir dürttü Behiye’yi ‘Ne oturuyosun?’ dedi. ‘Git de yardım et Hülya’ya.”(Kaymaz,99)

Ataerkil toplum yapısı altında ezilen Behiye’nin öykünün sonunda beklenmedik bir şekilde dinamikleri yıkarak kocasına başkaldırmasıyla ve “yumruğunu masaya vurmasıyla” kadın gücüne vurgu yapılmaktadır. Diğer öykülerin aksine bu öyküde anlatıcı kahraman çocuk değildir.

Yıkıcı karı-koca ilişkilerine örnek gösterilebilecek bir diğer öykü ise *Bakele*’dir. Anlatıcı kahramanın babaannesi ve dedesi arasındaki sevgi dolu ilişkinin yanı sıra öyküde değinilen bir diğer ilişki ise anlatıcı kahramanın annesi ve babası arasında gerçekleşmektedir. Öykü, yapıcı ve yıkıcı karı-koca ilişkilerini bir arada bulundurması bakımından her iki aile tipi

için de örnek oluşturmaktadır. Bakele karakteri kocası tarafından el üstünde taşınan, sevilen ve değer verilen bir kadın olarak kurgulanırken anlatıcı kahramanın annesi, kocası tarafından ezilen ve küçük görülen bir karakter olarak yaratılmaktadır.

“Babam anneme kızardı sık sık. Temizlik yaparken ‘Ayağını kaldırıver.’ dediğini duysa, ‘Bir rahat vermedin.’ diye terslenirdi. ‘Bağırttıracaksın beni şimdi çocuğun yanında.’ Annem korkardı babamdan. Dedem, Bakele evde yokken temizlerdi evi; en çok da onun oturup kitap okuduğu köşeyi temizlerdi. ‘Mis gibi yaptım Bakele. Otur, rahat rahat oku.’ Bakele dedemden hiç korkmazdı.” (Kaymaz,11)

Anlatıcı kahraman, anne ve babasından yıkıcı ilişkiyi, babaannesi ve dedesinden ise yapıcı ilişkiyi deneyimleyerek bu ilişkileri karşılaştırmaktadır. Öyküdeki baba figürünün anne üzerinde korku yaratması, toplumdaki erkek figürünün kadın üzerindeki baskıcı tutumunu sembolize etmektedir.

3.1 EBEVEYN-ÇOCUK İLİŞKİLERİ

Çocuk; içinde bulunduğu toplumu, kültürü, çevreyi en saf haliyle yansıtan kişidir. Eserde çocuk figürü genellikle öykülerin anlatıcı kahramanı olarak tercih edilmekte, üzerinde durulmak istenen ileti, çocuk saflığıyla aktarılmaktadır. Çocuk, gelecek neslin yansıtıcısıdır. Bu nedenle çocuğa karşı sergilenen tutum, o toplum veya ailenin geleceği hakkında derin yargılar taşımaktadır. Yıkıcı özellikler taşıyan ebeveyn-çocuk ilişkilerinin izlerine *Yapışmayın Çocuklara*, *Uzay Piçi*, *İt Gibi Hırlayarak Dolaşırsa* adlı öykülerde rastlanmaktadır.

Yıkıcı ebeveyn-çocuk ilişkilerinin sorumluluk izleği üzerinden işlendiği öykülerden birisi de *Yapışmayın Çocuklara*'dır. Öyküde ebeveynler arasındaki anlaşmazlığın çocuklara yansıtılması eleştirilmektedir. Anne ve babasının kavgaları arasında “yastık” görevi gören odak figürün yaşadığı olumsuzluklar, figürün ileriki hayatındaki ilişkilerine de yansımaktadır.

Öyküde ebeveynlerin çocuklarının sorumluluklarını yüklenemeyişleri eleştirilmektedir. Bu bağlamda anlatıcı kahraman çocuk olarak kurgulanmakta, böylelikle aile içi geçimsizlik, ilişkilerdeki kopukluklar ve duygular en saf perspektiften aktarılmaktadır.

“ Ve ne zaman çok şiddetli kavga etseler, beni gene mal gibi alıp taşırlardı, ama bu sefer bir tek karyolaya değil. Bir bakardın, salondaki çekyattayım, bir bakardın salondaki karyolada. Babamla çekyattayım diyelim; ne ilgi var ne alâka. Yatardı öyle sırtüstü, kolunun birini de başının altına alırdı, sessiz sessiz beklerdi. Bana kıpırdamak zaten yasak. Annem gelirdi sonra, babama hiçbir şey demeden malı alır, karyolaya taşır, yanına uzatır, farklı olarak bana dönüp kolunu üstüme kor, uyuyormuş gibi yapardı. Sonra tekrar babam ve çekyat, sonra tekrar annem ve karyola.”(Kaymaz,143)

Çocuklarını kavgalarına ortak eden ebeveynlerin eleştirildiği “Yapışmayın Çocuklara” adlı öyküde çocuğun ailedeki yeri ve rolü mağduriyet izleği üzerinden işlenmektedir. Öyküde birbirlerini tamamlayamayan, birbirleriyle anlaşamayan karı-koca figürleri tercih edilmektedir. Buna bağlı olarak ailedeki çocuk figürü belirli bir yere yerleştirilememekte, anne ve baba arasında savrulur nitelikte kurgulanmaktadır. Öyküde olay akışı yer yer anlatıcı kahramanın duygu ve düşünceleriyle kesilerek bilinç akışı tekniğinden yararlanılmıştır.

Uzay Piçi adlı öyküde çocuğa biyolojik ebeveynlerinden çok komşuların bakması, büyütmesi veya sahip çıkması ön plana çıkarılır. Öyküde babası tarafından terk edilen anlatıcı kahramanın bu gerçekle yüzleşme süreci işlenmektedir. Anne figürünün çeşitli yalanlar uydurarak bu gerçeği örtbas etmesinden dolayı anlatıcı kahraman da çevresine babası hakkında yalanlar söylemektedir. Yalanların sebebi ise toplum baskısı ve anne figürünün sürekli olarak yalan söylemesidir.

“ Derken, komşu teyzeler sıkıştırılmaya başladı bir gün.

‘Baban nerde len?’

Koştu eve, ağladım, zırladım, sarıldım, yalvardım, sonunda doğruyu söyledi annem.

'Artık abi oldun. Bilmen lâzım. Baban olacak pezevenk gelmeyecek bir daha. Gitti.'

'Neye gitti.'

'Cehennemın kara dibine.'

'Nası yaa?'

'Kaçtı oğlum. Bırakıp gitti bizi işte. Babasız kaldın sen.'

Bu biraz daha akla yatkındı ama bizim arkadaşlar şey yapacaktı bu sefer de. 'Ama ben söyleyemem ki kimseye' dedim.' (Kaymaz,33)

Toplumun anne ve baba figürlerine yüklediği belirli roller ebeveynleri baskı altında bırakır. Bu nedenle çocuğun sorumluluğunu almazlar. Sonuç olarak aileyi terk ederek bu sorumluluklarından kaçmaya çalışırlar. Terk eden ebeveynle zaten herhangi bir ilişkisi olmayan çocuk, kalan ebeveynin sorumluluk altında ezilmesi sonucunda onunla sağlıklı bir ilişki kuramaz.

Toplumsal olayların birey üzerindeki etkilerinin öyküleştirdiği eserde yıkıcı aile tiplerine yüklenen bir diğer özellik ise bu ailelerin toplumsal normlar altında ezilmesidir. Kaymaz, ebeveyn-çocuk ilişkisinde karakterlerden bir tarafı toplumun normlarına karşı gelemeyen, diğerini ise bu normlara aldırış etmeyen nitelikte kurgulayarak ebeveyn-çocuk arasında çatışma yaratmaktadır.

Kurgusunda hem yapıcı hem yıkıcı olarak nitelendirilebileceğimiz ilişkilerin bulunduğu öykülerden birisi de *İt Gibi Hırlayarak Dolaşırsan* adlı öyküdür. Baba ve anlatıcı kahraman arasındaki ilişki, öykünün sonuç bölümünde yapıcı olarak incelenmektedir. Fakat öykünün giriş ve gelişme bölümlerinde bu ilişki yıkıcı olarak kurgulanmaktadır. Anlatıcı kahraman; babasının yaşından dolayı utanmakta, bu nedenle babasıyla olan ilişkisine ket vurmaktadır. Baba

figürünün şefkatli ve sevecen yaklaşımına rağmen anlatıcı kahraman gerek tavır gerekse duygu olarak babasını aşağılamaktadır. Dolayısıyla anlatıcı kahramanın babasına karşı sergilediği bu aşağılayıcı tavırlar ve duygular diyalog ve iç monolog tekniklerinin beraber kullanılmasıyla sergilenmektedir.

“... erkekliğe bok sürdürmedim, babam gibi kırtımayacaktım ben, eve dönünceye kadar da sıktım, kapı bir açıldı, koyverdim gitsin. Nasıl ağlıyorum! Annem soruyor, anlatamıyorum hıçkırmaktan. Moruk geldi sonra ‘Ne olmuş benim oğluma?’ dedi. Dede gibi de olsa erkek şefkatine acıkmıştım, bir daha patladım. Ama duruldum yemeğe doğru.

‘Anlat bakalım...’ dedi sofrada babam. ‘Kim üzdü seni?’

Ne yapabilirdi ki bu yaşta? ‘Katır’ dedim. ‘Naapçan ki?’ ” (Kaymaz,44)

Toplumun bir parçası olmak dış çevreden etkilenmeyi de beraberinde getirmektedir. Öyküde toplum tarafından bireye dikte edilen normların ebeveyn-çocuk çatışmasına yol açtığı vurgulanmaktadır. Öykünün sonunda baba figürü anlatıcı kahramanın okulundaki bir sorunu çözerek çocuğuyla arasındaki ilişkiyi düzeltmektedir. Fakat ilişkinin düzeltilmesi için kendini ispatlamak durumunda bırakılmaktadır. Bu durum yıkıcı özellikler gösteren ilişkilerden, yapıcı duruma geçmenin zor olduğunu göstermektedir. Ayrıca öyküde baba figürünün yapıcı özellikler sergilemesine karşın çocuk figürünün yıkıcı özellikler sergilemesi ilişkiyi yıkıcı kılmaktadır. Böylece öyküden yola çıkarak aile fertleri arasındaki etkileşimlerin yapıcı özellikler gösterebilmesi için bireylerin de yapıcı tavırlar takınması gerektiğine ulaşılmaktadır.

4. SONUÇ

Sezgin Kaymaz’ın Türk kültürünün günlük yaşama etkilerini işlediği *Bakele* adlı öykü kitabında genellikle olaylar aile yapıları etrafında şekillenmiştir. Bu tez çalışmasında aile yapılarını odak alması sebebiyle sekiz öykü incelenmiştir. Öykülerde toplumun aksayan yönleri

de birleştirici ve yapıcı etkileri de aile üzerinden verilmiştir. *Bakele* adlı yapıtta kurgulanan aileler yapıcı ve yıkıcı aile tipi olarak verilmiştir. Ardından bu tiplerdeki karı-koca ve ebeveyn-çocuk ilişkileri incelenmiştir. Eserde *Bakele*, *Hasibe*, *Kadın Gibi* adlı öykülerde karı-koca ilişkileri odak iken *Doğum Günüm Kutlu Oldu*, *İt Gibi Hırlayarak Dolaşırsa*, *Uzay Piçi*, *10 Mart 2050 Perşembe* adlı öykülerde ebeveyn-çocuk ilişkileri odak seçilmiştir. Türk edebiyatında aile içindeki kadının konu edildiği eserlere sıkça rastlanır. Bu eserde hem karı-koca hem de ebeveyn-çocuk ilişkilerinde kadın, aile tiplerinin temelinde konumlandırılmıştır. Yıkıcı ailelerdeki karı-koca ilişkileri ezen-ezilen bağlamında ortaya konmuştur. Bu durum ise “modernleşen” Türk toplumunda kadının yerini belirginleştirmiştir. Öykülerde toplumun eşitlik algısı ortaya çıkarılmıştır. Yapıcı ailelerde Türk kültürünün birleştirici görevine değinilmiştir. Böylelikle kültür öğelerinin kendisini aile dâhil toplumun her türlü yapısında göstermesine vurgu yapılmış, kültürün toplumsal dinamikleri sağlam temeller üzerine kurduğuna ulaşılmıştır. Öyle ki; kültür, ailelerin yapıcı özellikler taşımasındaki tek faktör değildir. Öykülerde kadının önemsenmesi ve değer verilmesiyle kadının aile tipinin belirlenmesindeki temel figürlerden birisi olduğu kanısına da varılmıştır. Eserin başlığının *Bakele* adlı öyküdeki kadın figürünün adının olması ise bu durumu kanıtlamaktadır.

Bu tez çalışmasında vurgulanması amaçlanan temel unsur, Türk aile yapılarında kültür öğelerinin etkileyici bir rol oynamasıdır. Bu bağlamda kültür öğeleri arasında yer alan yardımlaşma, misafirperverlik, komşuluk, nasihat verme ve akrabalık ilişkileri gibi değerler aile yapıları üzerinde yapıcı ve yıkıcı etkiler göstermektedir. Söz konusu değerlerin aile yapılarına belirli bir ölçüde dâhil edilmesi, aile fertleri arasındaki ilişkilere yapıcı özellikler kazandırmış, bu değerlerin aile içine aşırı sokulmasının ise fertler arasındaki ilişkilere yıkıcı özellikler kazandırdığı görölmüştür. Bu nedenle Sezgin Kaymaz’ın eserinde kültür öğelerinin aile yapılarına ölçülü bir şekilde katılmasının aile içi dengenin sağlanmasıdaki önemi vurgulanmıştır.

5. KAYNAKÇA

- Kaymaz, Sezgin. *Bakele*. 4. Baskı, İstanbul: A.P.R.I.L Yayıncılık, 2017.
- Eyce, Berrin. Tarihten Günümüze Türk Aile Yapısı. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi, s. 223-244. 2014.
- Zafer, Ayşenur. Cumhuriyet ile Birlikte Gelişen Türk Aile Yapısı ve Kadının Durumu. U.Ü Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi. Sayı:24, 2014.